

fahruddin er-razi

zabrana alkoholnih pića*

Pitaju te o vinu i kocki. Ti reci: “U tome dvome grijeh je veliki a i neke koristi za ljude! Ali, grijeh njihov je veći od koristi njihove!” (El-Bekare, 219)

U Allahovim riječima: Pitaju te o vinu i kocki..., nije posrijedi objašnjenje onoga o čemu su ljudi pitali zato što im to nije bilo jasno. Moguće je da su oni pitali o stvarnoj prirodi i suštini vina. Također, moguće je da su pitali o tome da li je dozvoljeno koristiti vino. I konačno, moguće je da su pitali da li ga je dozvoljeno ili zabranjeno piti. Međutim, budući da je Uzvišeni Allah odgovorio (na pitanje) spominjući da je to (dvoje) zabranjeno, specifična naglašenost odgovora upućuje na to da se pitanje odnosilo na dozvolu ili zabranu. U ovome ajetu postoje slijedeće postavke koje ćemo detaljnije razmotriti.

I) Jedni kažu da su o vinu objavljena četiri ajeta. U Meki je objavljen slijedeći ajet: A i od plodova palmi i loze pripremate napitke i opskrbu divnu (En-Nahl, 67). Muslimani su i dalje pili takva pića i ona su im bila dozvoljena. Potom su Omer, Mu‘adh i nekoliko drugih ashaba rekli Allahovome Poslaniku: “Kaži nam mišljenje o vinu, jer ono odnosi razum i uništaje imovinu!” Tada je objavljen ajet o vinu: U tome dvome grijeh je veliki, a i neke koristi za ljude! I dalje su neki ljudi nastavili da ga piju, dok su se drugi suzdržavali. Onda je ‘Abdurrahman b. ‘Avf pozvao neke ljude (na pijenje vina), oni su pili i napili se. Jedan od njih ustao je da klanja i proučio je (pogrešno) suru Kul ja ejuhe’l-kafirun (tj.

---

* Fahruddin er-Razi, Mefatihul-gajb, Kairo, 1980.

proučio je: Reci: “O nevjernici! Ja se klanjam (umjesto: “...ja se ne klanjam...”) onome kome se vi klanjate!” Pa je tada objavljen ajet: Ne približavajte se namazu kada ste pijani... (En-Nisa’, 43) – te je broj onih (muslimana) koji su pili znatno smanjen. Zatim, okupile su se neke ensarije, a među njima je bio i Sa’d b. Ebi Weqas. Kada su se ponapijali, počeli su se jedan drugom hvalisati i citirati poeziju, dok, naposljetku, Sa’d nije izrecitirao stihove u kojima se izruguje ensarijama. Tada je jedan od ensarija udario Sa’da devinom čeljusti i razbio mu glavu, našto se on, kasnije, požalio Allahovome Poslaniku, a Omer rekao: “Gospodaru, pojasni nam o vinu potpunim objašnjenjem! – te je objavljen ajet: ...pa, hoćete li vi s tim prestati?! (El-Ma’ide, 9); Omer je dodao: “Prošli smo se, jarabbi!”

El-Kaffal kaže: “Mudrost u pogledu postepene zabrane (pijenja vina) počiva u slijedećem: Uzvišeni Allah znao je da su ljudi ponekada voljeli popiti vina kao i to da su od njega imali velike koristi. On je, također, znao da, kada bi im ga odjedanput zabranio, to bi im teško palo. I otuda, neupitno je da je On upotrijebio ovu postupnost i blagost u zabrani (pijenja vina). Neki, međutim, tvrde da je Uzvišeni Allah vino i kocku zabranio gore navedenim ajetom (El-Bekare, 219), a potom je objavljen ajet: Ne približavajte se namazu kada ste pijani... (En-Nisa’, 43). Ovim ajetom zahtijeva se zabrana pijenja vina u vrijeme namaskog vremena, jer bi tada onaj koji klanja to činio u pijanjom stanju. Prema tome, ako je opijanje zabranjeno, onda to, također, uključuje i zabranu pijenja (vina). Zatim je objavljen ajet iz sure El-Ma’ide 9 kao krajnja forma zabrane. Prema Er-Rebi’ju b. Enesu, gornji ajet (El-Bekare, 219), objavljen je poslije zabrane vina.

II) Znaj da, prema našem mišljenju, ovaj ajet ukazuje na zabranu vina. Potrebno je, ipak, (precizno) objasniti pojam vina (khamr), kao i činjenicu da ovaj ajet ukazuje na zabranu pijenja vina.

Prva tačka: objašnjenje pojma “vino” - Eš-Šafi’ kaže da je svako piće koje opija vino (khamr). Ebu Hanifa veli da je khamr izraz za jaki sok grožđa koji proizvodi pjenu (kao rezultat fermentacije).

Dokaz Eš-Šafija kojim on podupire svoje mišljenje ima više aspekata (vudžuh).

Prvi aspekt jeste ono što prenosi Ebu Davud u svome Sunenu od Ša’bija, a on od Ibn ‘Umera koji je rekao: “Zabrana vina objavljena je onoga dana kada je objavljena; ono se tada spravljalo

od pet stvari: grožđa, hurmi, pšenice, ječma i prohe. (U to vrijeme) khamrom se smatralo ono što odnosi razum.” Iz ovoga se mogu izvesti tri vrste zaključaka:

- a) Omer je izvijestio da je vino zabranjeno na dan kada je zabranjeno, a ono se spravljalo od pšenice i ječma, kao i od grožđa i hurmi. Ovo ukazuje na to da se sve to imenovalo khamrom;
- b) Omer je rekao da je vino zabranjeno na dan kada je zabranjeno, a ono se spravljalo od spomenutih pet stvari. Ovo sasvim jasno ukazuje da zabrana vina obuhvaća i zabranu ovih pet vrsta (stvari);
- c) Omer je također rekao da svaka vrsta pića “odnosi razum”. Nema sumnje da je Omer bio znalac jezika. Shodno tome, njegovo predanje ukazuje na to da se khamrom označava (svako piće) koje pomućuje razum, itd.

Drugi dokaz (Eš-Šafija): Ebu Davud prenosi od Nu'mana b. Bešira da je Allahov Poslanik rekao: “Vino se spravlja od grožđa, hurmi, meda, pšenice i ječma.” Iz ovoga se izvode dvije vrste zaključaka:

- 1) ovo je izričito objašnjenje da ove stvari potpadaju pod pojam khamra, i otuda potpadaju pod značenje ajeta koji ukazuje na zabranu alkohola;
- 2) intencija Zakonodavca nije da da instrukcije vezane za pitanja (različitog) jezičkog izražavanja (za vino ili slična pića). Dakle, u navedenom slučaju, on ne želi ništa drugo osim da objasni da se propis koji se odnosi na vino također odnosi i na ovo (druge vrste vina). Ako se zna propis koji se specifično odnosi na vino, a to je zabrana konzumiranja, onda je neophodno da on bude primijenjen i na druge vrste pića.

El-Khattabi veli: “(Razlog) zašto je Allahov Poslanik upotrijebio (riječ) vino na specifičan način za ovih pet stvari nije u činjenici da se ono proizvodi samo od ovih pet stvari. Radije, posrijedi je specifično spominjanje, jer su oni dobro poznavali prilike u tom vremenu. Prema tome, propis koji se odnosi na ovo petero odnosi se i na sve stvari njima slične, kao što su proha, ječam (sult), drvo od biljnog soka...”

Treći dokaz (Eš-Šafija): Ebu Davud, također, prenosi od Nafi'ja da je Ibn 'Umer rekao: “Allahov Poslanik veli: ‘Sve što opija jeste khamr, a sve što opija zabranjeno je.’” El-Khattabi kaže:

“Poslanikove riječi: ‘Sve što opija jeste khamr’ ukazuju na dvije moguće interpretacije:

prva: riječ khamr označava svako piće koje izaziva opijanje. Ovo se temelji na slijedećem: nakon što je objavljen ajet koji ukazuje na zabranu vina, ljudi nisu znali (tačno) značenje koje Uzvišeni podrazumijeva pod pojmom khamr, tj. da li je Zakonodavac ovu riječ upotrijebio prema njenom uobičajenom značenju u arapskome jeziku, ili je pak upotrijebio u pravnom značenju na način nove upotrebe (novog definisanja pojma khamr), kao što je to slučaj s izrazima salat, sawm i drugim;

druga: značenje Poslanikovih riječi jeste slijedeće: svako piće koje opija smatra se kao vino u pogledu zabranjenosti (njegove upotrebe). To jest, kada Poslanik kaže da je to (tj. svako piće koje opija) khamr, onda jezičko značenje ove riječi može označavati da su ta pića (različite vrste) vina (khamra). Ako dokaz potvrdi da je ova interpretacija nemoguća, onda je neophodno pribjeći prenesenom značenju (medžazen) koje je jednako propisu, koji ostaje autoritativan u tom pogledu.

Četvrti dokaz (Eš-Šafija): Ebu Davud prenosi od ‘Aiše, r.a., da je ona rekla: “Allahov Poslanik upitan je o (piću) bit‘a, pa je odgovorio: ‘Svako piće koje opija zabranjeno je.’” El-Khatabi navodi: “Bit‘a je piće koje se pravi od meda. Ovaj iskaz (Allahovog Poslanika) poništava svaku interpretaciju koju navode oni koji tvrde da je nebidh (vrsta soka/pića koja uključuje bit‘u) dozvoljen. Ovaj iskaz, također, poništava tvrdnje onih koji kažu da je mala količina opijajućih pića dozvoljena. Allahov Poslanik bio je jedanput upitan o jednoj vrsti nebidha, pa je odgovorio da je zabranjena (svaka) vrsta (opijajućih pića). Pod to potpada manja ili veća količina. Da je ovdje posebno izdvojena neka vrsta ili količina, onda bi to Allahov Poslanik spomenuo, i ne bi to zanemario.”

Peti dokaz (Eš-Šafija): Ebu Davud prenosi od Džabira b. ‘Abdullaha da je Allahov Poslanik rekao: “Ono što opija u većoj ili manjoj količini zabranjeno je.”

Šesti dokaz (Eš-Šafija): Ebu Davud, također, prenosi od El-Kasima da je ‘Aiša, r.a., rekla: “Čula sam da je Allahov Poslanik rekao: ‘Sve što opija zabranjeno je. Sve što opija u količini ferka zabranjeno je kao i ono u količini šake.’” El-Khattabi kaže da je ferka mjera (za težinu) koja sadrži 16 ratla. Ovim se jasno objašnjava da se ta zabrana odnosi na sve dijelove (opijajućeg) pića.

Sedmi dokaz (Eš-Šafija): Ebu Davud prenosi od Šehra b. Havšaba, a on od Ummu Seleme, koja je kazala: "Allahov Poslanik zabranio je sve što opija i oslabljuje." El-Khattbi veli da ono što "oslabljuje" jeste svako piće koje donosi slabost i ukočenost organa (tijela). Nema nikakve sumnje da ovo uključuje sve vrste pića. Svi ovi hadisi ukazuju na to da je sve što opija khamr, a on je zabranjen.

Druga vrsta dokaza koji ukazuju da je svako opijajuće piće khamr zasniva se na etimologiji. Jezikoslovci vele da je osnovno značenje konsonantske grupe kh-m-r "pokrivanje". Pokrivač za glavu naziva se khimar zato što prekriva glavu žene, dok riječ khamer označava ono što je iza grma, ili ulegnutu zemlju ili brežuljak koji nekoga zaklanja...Ova etimologija pokazuje da se pod izrazom khamr treba razumjeti ono što "prekriva" razum, upravo kao što se tako naziva i ono što opija, zato što ono "zatvara" razum...

Treća vrsta dokaza koji ukazuju na to da se pod riječju khamr misli na ono što opija temelji se na činjenici da je ummet jednoglasan u slijedećem: "Postoje tri ajeta koja se odnose na vino; u dva od njih spominje se eksplicitno riječ khamr. Prvi ajet jeste ovaj (tj. ajet u siri El-Bekare, 219), a drugi je u suri El-Ma'ide. U trećem ajetu spominje se stanje pijanstva, a to su slijedeće Allahove riječi: Ne približavajte se namazu kada ste pijani... (En-Nisa', 43). Ovo dokazuje da se pod khamrom misli na ono što opija.

Četvrta vrsta dokaza odnosi se na povod zabrane vina, koji se desio kada su Omer i Mu'adh kazali: "Allahov Poslanice, zaista vino odnosi razum i umanjuje imetak! Daj nam u vezi s tim objašnjenje!" Dakle, oni su tražili presudu od Uzvišenog Allaha i Njegovog Poslanika zato što vino "odnosi" razum. Odatle nužno slijedi da sve ono što je, u ovom smislu, jednako vinu, bilo to sami khamr ili ono što je khamru jednako, potpada pod ovaj propis.

Peta vrsta dokaza nalazi se u činjenici da je Uzvišeni Allah zabranu vina potvrdio Svojim riječima: Šejtan samo hoće da među vas neprijateljstvo i mržnju ubaci vinom i kockom i da vas od spominjanja Allaha i namaza odvрати... (El-Ma'ide, 91). Nema sumnje da je činjenje ovakve vrste djela motivirano stanjem pijanstva. Ovaj je uzrok izvjestan. Shodno tome, predmetni ajet (El-Bekare, 219) predstavlja izričit tekst da činjenica zabrane vina počiva u tome što je ono opijajuće. Što se tiče činjenice da li je kategorički neophodno da svako opojno piće biva khamrom,

ili pak ne biva, u svakom slučaju, predmetni propis odnosi se na svako opijajuće piće. Svako onaj ko ispravno razmišlja i ostavi postrani inat spoznat će da su ovi aspekti (dokaza) dati jasno i očigledno u potvrđivanju željenog cilja.

Dokazi Ebu Hanife, isto tako, mogu se posmatrati iz više aspekata. Prvi aspekt jeste slijedeći: Allahove riječi: A i od plodova palmi i loze pripremate napitke i opskrbu divnu (En-Nahl, 67) – u kojima nam Uzvišeni daje da pripreмимо napitke i divnu opskrbu ukazuje na to da ono što mi imamo od napitaka i divne opskrbe mora biti dozvoljeno, jer blagodati (Božije) mogu biti samo dozvoljene.

Dokaz drugi: ono što prenosi Ibn ‘Abbas, a gdje se kaže da je Allahov Poslanik u godini Oprosnog hadža došao do mjesta gdje se napajaju hadžije (tj. do zem-zema), naslonio se na nj i rekao: “Dajte mi vode!” Ibn ‘Abbas je tada rekao: “Zar da ti dam ono od čega mi spravljamo sok nebihd u našim kućama!” Allahov Poslanik odgovorio je: “(Dajte mi ono) čime vi obično napajate ljude!”, te je Ibn ‘Abbas donio čašu soka nebihd, pa ga je Poslanik pomirisao, namrštió lice, i vratio čašu. Ibn ‘Abbas je onda rekao: “Allahov Poslaniče, želiš li uništiti piće stanovnika Meke?!” Poslanik je uzvratio: “Vratite mi čašu!”, i oni su je vratili. Onda je naredio da naliju zem-zem vodu, nasuo je u čašu, napio se te rekao: “Ako vam ova pića udaraju u glavu, izmiješajte ih s vodom!” Iz ovoga se može izvući slijedeći zaključak: Allahov Poslanik namrštió je lice samo zato što je nebihd bio jak. Njegovo miješanje s vodom učinjeno je radi toga da se on razblaži. Zbog toga što piće “udara u glavu”, ono je zato jako.

Dokaz treći: prihvatanje predanja ashaba (koja ovdje nisu posebno spomenuta).

Odgovor na prvi dokaz: kada Uzvišeni Allah kaže: ...pripremate napitke i opskrbu divnu, ovdje postoji neodređenost potvrđivanja (vrste napitaka i opskrbe). Zašto vi sada kažete da su ovi napici i divna opskrba identični nebihdu? Ponad toga, mufessiri su saglasni u mišljenju da je ovaj ajet objavljen prije (druga) tri ajeta koji ukazuju na zabranu vina. Prema tome, ova tri ajeta moraju biti ili derogirajuća ili specificirajuća za prvi ajet.

Što se tiče hadisa, možda je taj nebihd bio voda u koju su umočene hurme da bi se otklonila njihova slanost, a onda je voda promijenila svoj okus postajući malo kiselkasta. A Allahov Poslanik

bio je izuzetno obdaren za osjećaj okusa, i njegova plemenita priroda nije mogla podnijeti taj okus, tako da je namrštio svoje lice. Također, on je želio da, ulijevanjem vode, otkloni tu kiselog ili taj miris. Ukratko, svaka pametna osoba zna da je nemoguće poricati dokaze koje smo mi spomenuli na osnovu takve (male) količine slabe argumentacije.

A kad su u pitanju predanja ashaba, ona su kontradiktorna i međusobno suprotstavljena. Otuda ih je neophodno izuzeti i vratiti se na vanjski smisao Allahove knjige i sunnet Njegovog Poslanika. Evo, ovo je zaključak rasprave koja se odnosi na istinsku narav vina (khamra).

Druga tačka: objašnjenje da ovaj ajet (El-Bekare, 219) ukazuje na zabranu vina. Objašnjenje ovoga može se posmatrati iz više aspekata.

1. Ajet ukazuje na činjenicu da vino, samo po sebi, sadrži grijeh (ithm), a grijeh je zabranjen shodno Alahovim riječima: Ti reci: "Gospodar moj zabranjuje razvratna djela, bila ona javna ili skrivena, i griješenje, i nasilje bespravno... (El-E'araf, 33). Ukoliko uzmemo oba ova ajeta zajedno, to je dokaz da je vino zabranjeno.

2. Riječ ithm katkada označava kaznu, a katkada označava grijeh (dhenb) koji povlači za sobom kaznu. Ispravna interpretacija za bilo koje od ova dva značenja jeste samo ona koja kaže da se ona odnosi na nešto što je zabranjeno.

3. Uzvišeni Allah rekao je: Ali, grijeh je njihov veći od koristi njihove! Ovim se jasno izražava dominantnost grijeha i kazne, i time je zabrana neophodna.

Ako neko upita: "Ovaj ajet ne ukazuje da je konzumiranje vina (samo po sebi) grijeh, već ukazuje na činjenicu da je u njemu grijeh. Ako pretpostavimo da je taj grijeh zabranjen, zašto, onda, vi tvrdite da konzumiranje vina, budući da je u njemu grijeh, mora biti zabranjeno?", odgovorit ću: To je tako zato što se pitanje (na početku ovog) ajeta odnosi na vino općenito (a ne npr. na njegovu prirodu, kaznu ili grijeh za njega). I kada Uzvišeni objašnjava da je u njemu grijeh, onda to znači da je grijeh neodvojivo povezan s njime u svim njegovim implikacijama. Stoga, pijenje vina nužno vodi ovoj potpunoj zabrani; a ono što nužno vodi do nečeg zabranjenog i samo je zabranjeno. Shodno tome, pijenje vina mora biti zabranjeno.

Ima i onih koji tvrde da ovaj ajet ne ukazuje na zabranu vina, a to dokazuju na različite načine:

- a) Uzvišeni Allah potvrdio je koristi u vinu, a koristi se ne nalazi u nečemu što je zabranjeno;
- b) ako ovaj ajet ukazuje na zabranu vina, zašto onda muslimani (u vrijeme Muhammeda, a.s.) njime nisu bili zadovoljni, sve dok nije objavljen ajet iz sure (El-Ma'ide, 90) i ajet o zabrani obavljanja namaza (u pijanom stanju)?;
- c) Uzvišeni Allah obavještava da u vinu i kocki počiva veliki grijeh. Ovo zahtjeva da se veliki grijeh može dogoditi sve dok to dvoje postoji. Ako je ovaj veliki grijeh bio razlog njihove zabrane, onda bi bilo neophodno da je Uzvišeni govorio o postojanju takve zabrane i u drugim šerijatima (objavljenim prije Kur'ana).

Odgovor na prvi dokaz: postojanje prolazne koristi na dunjaluku u nečemu što je zabranjeno ne znači i promjenu činjenice da je to zabranjeno. Također, činjenica koristi u vinu i kocki ne znači promjenu činjenice da je u njima grijeh, jer iz zakonitosti specifičnog nužno slijedi zakonitost općenitog.

Odgovor na drugi dokaz: od Ibn 'Abbasa prenosimo da je ajet objavljen o zabrani vina, dok se prigovor, koji sam naveo, ne prenosi od Ibn 'Abbasa i njegovih sljedbenika. Moguće je da su ugledniji ashabi tražili da im se objavi nešto što će potvrditi zabranu u ovom ajetu, kao što je Ibrahim, a.s., tražio da vidi oživljenje mrtvih da bi uvećao svoju smirenost i sigurnost.

Odgovor na treći dokaz: Allahove riječi: ...grijeh njihov veći je od koristi njihove! izvještavaju o nečemu što se događa u sadašnjosti, a ne u prošlosti. Prema našem mišljenju, Allah, dž.š., znao je da će pijenje vina naštetiti ljudima tog vremena i, također, znao je da ono nije štetilo ljudima koji su bili prije ovoga ummeta (muslimana). Ovim bi rasprava o ovoj temi bila zaključena.

Preveo s arapskog i obradio:

mr. Almir FATIĆ